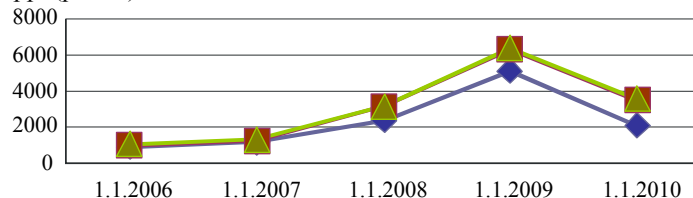

дитними операціями банків, затвердженого постановою Правління НБУ від 06.07.2000 за № 279 із змінами та доповненнями. Резерви створюються у тій валюті, в якій обліковується заборгованість.

Створені резерви мають суворо цільові напрямки використання та спрямовуються на покриття заборгованості (втрат) за рішенням Правління банку або Спостережної Ради. Для розрахунку резерву під кредитні ризики банк здійснює класифікацію кредитного портфеля за кожною кредитною операцією залежно від фінансового стану позичальника, стану обслуговування позичальником кредитної заборгованості та з урахуванням рівня забезпечення кредитної операції. За результатами класифікації кредитного портфеля визначається категорія кожної кредитної операції: "стандартна", "під контролем", "субстандартна", "сумнівна" чи "безнадійна".

Загальна заборгованість за кредитними операціями становить валовий кредитний ризик для кредитора. Для розрахунку резервів на покриття можливих втрат за кредитними операціями визначається чистий кредитний ризик (в абсолютних показниках) шляхом зменшення валового кредитного ризику, класифікованого за ступенями ризику, на вартість прийнятного забезпечення.

Оскільки інформацію щодо класифікації кредитного портфеля банків за ступенем кредитного ризику, згідно з вимогами НБУ, на цей час не висвітлюють банки публічно, то у нас немає змоги провести аналіз динаміки чистого кредитного ризику упродовж досліджуваного періоду. Банк має створювати та формувати резерви для відшкодування можливих втрат на повний розмір чистого кредитного ризику за основним боргом, зваженого на відповідний коефіцієнт резервування, за всіма видами кредитних операцій у національній та іноземних валютах. Розглянемо динаміку обсягів, сформованих досліджуваними банками резервів під знецінення за кредитами станом на кінець 2006-2010 рр. (рис. 4).

	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010
Банк Таврика	47,203	40,318	49,306	83,655	100,437
Кредобанк	93,088	106,885	763,055	1214,936	1377,551
Промінвестбанк	930,579	1154,385	2406,529	5101,243	2090,823

Рис. 4. Динаміка обсягів резервів під знецінення за кредитами досліджуваних банків станом на кінець 2006-2010 рр.

Як бачимо з даних цього рисунку, найнижчий обсяг сформованих резервів за кредитами станом на кінець 2010 р. виявлено у ПАТ "Банк "Таврика" – 100437 тис. грн, найвищий обсяг у ПАТ "Промінвестбанк" – 2090823 тис. грн. Безнадійна кредитна заборгованість може бути списана з балансу банку за рахунок створених резервів на підставі рішення Правління

та Ради банку. Теж саме стосується списання нарахованих до отримання відсотків за рахунок резерву, якщо їх стягнення є неможливим.

Списання кредитів та нарахованих відсотків за рахунок сформованих резервів в іноземній валюті відбувається за офіційним курсом, що діє на дату прийняття рішення про списання. Теж саме стосується й списання нарахованих до отримання валютних процентів.

Таким чином, через погіршення якості кредитного портфеля українські банки істотно збільшили у 2008-2010 рр. обсяги резервів під знецінення за банківськими кредитами, щоб пом'якшити кредитні ризики, що виникли внаслідок погіршення ситуації на грошово-кредитному ринку.

Література

1. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р., № 368. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>
2. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy.nayka.com.ua>.
3. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>

Пирог В.В. Оценка качества кредитного портфеля банков с учетом выполнения экономических нормативов НБУ

Рассмотрена динамика соблюдения банками Украины экономических нормативов НБУ, проанализировано соблюдение экономических нормативов кредитного риска отдельными коммерческими банками, определены причины ухудшения качества кредитного портфеля банков и влияние сформированных банками резервов под обесценение по кредитам на эффективность их деятельности.

Piroh V.V. Quality of credit portfolio of banks with regard economic standards of the National Bank

The article examines the dynamics of adherence to the banks of Ukraine NBU economic standards, analyzes the economic standards of compliance with the credit risk of individual commercial banks and specified causes deterioration of the credit portfolio of banks and the impact of the prevailing bank reserves for impairment of loans on the effectiveness of their activities.

УДК 336.242:65

Доц. Л.А. Перетятко, канд. екон. наук;

доц. С.Я. Бугіль, канд. екон. наук – Львівська державна фінансова академія

ЗАКОНОДАВЧІ УМОВИ ТА ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГОВОГО БІЗНЕСУ В КРИЗОВИЙ ТА ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОДИ

Проаналізовано лізингове законодавство у нашій країні, розроблено пропозиції з удосконалення механізмів здійснення операцій лізингу, внесення змін до відповідних законодавчих актів. Обґрунтовано напрями державного регулювання ринку лізингу в кризовий та посткризовий періоди.

Ключові слова: лізинг, бізнес, державна підтримка, розвиток, законодавство.

Постановка проблеми. Однією з вирішальних умов ефективного використання лізингових схем антикризового інвестування економіки є надійне правове забезпечення економічних та фінансових відносин всіх суб'єктів лі-

зингового ринку України. Адже стабільне правове середовище є основою належного формування та ефективного розвитку ринку лізингових послуг навіть у сприятливих умовах його функціонування, а у кризовий період, коли найяскравіше проявляються всі недоліки розвитку лізингових відносин, своєчасне реагування законодавців на відповідні зміни, що відбуваються на цьому ринку, повинно стати запорукою збереження лізингового бізнесу та його стійкого росту в посткризовий період. На наше переконання, саме зараз необхідно закласти правове підґрунтя для подальшого розвитку лізингової галузі, використовуючи всі можливі заходи її всебічної підтримки, спрямовані на відновлення фінансової стійкості та конкурентоспроможності вітчизняних лізингових компаній. Лише за такої підтримки вони здатні забезпечити фінансування проектів з оновлення основних фондів української економіки, модернізації виробничих потужностей підприємств, їх інноваційного зростання.

Аналіз останніх досліджень. Питання щодо теоретичного обґрунтування переваг лізингу розглянуто у працях Н.Н. Внукова [1], О.В. Дорофєєва [2], Е.А. Кисильова [3] та ін. Однак сьогодні в умовах фінансово-економічної кризи, близько 80 % лізингових компаній припинили фінансування нових угод, решта ускладнюють умови їхнього укладання, скорочують перелік лізингових продуктів. Зважаючи на це, дослідження фінансових складових механізму антикризового управління лізинговими компаніями, зокрема розробки фінансових стратегій їхнього розвитку як інструменту збереження лізингового бізнесу в посткризовому періоді, є актуальним теоретичним і практичним завданням, що потребує нових теоретико-методологічних та науково-практичних досліджень.

Мета роботи. Оцінити чинну законодавчу базу розвитку лізингу та обґрунтувати пропозиції з її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши лізингове законодавство та відповідні публікації, ми дійшли відповідного висновку. По-перше, незважаючи на те, що Україна належить до групи країн, в якій існує спеціальне законодавство, що регулює лізингові відносини, його особливості полягає у тому, що правова база лізингу розосереджена в нормативних актах державних органів влади й управління різних рівнів, які мають при цьому неоднакову юридичну силу.

По-друге, основними чинниками, що стримують розвиток лізингу в Україні та пов'язані з недосконалістю його законодавчого забезпечення є: неузгодженість, суперечливість та неоднозначність трактування окремих положень різних законодавчих актів, що регулюють лізингову діяльність; відсутність загальноприйнятої класифікації лізингу за видами та формами; неврегульованість окремих складових лізингової діяльності, зокрема питань вторинного лізингу, повернення предмета лізингу лізингодавцю, взаємовідносин між учасниками лізингу у випадку пошкодження предмета лізингу тощо; нестабільність законодавства, що створює додаткові ризики лізингових операцій, які за своєю суттю є довготерміновими; національні положення (стандарти) обліку, що стосуються операцій лізингу, не повною мірою відповідають міжнародним стандартам, що стримує інтеграцію національного законодавства у міжнародне законодавче поле щодо лізингу; несприятливий характер

норм податкового законодавства щодо лізингу, зокрема дискримінаційний (порівняно з банками) податковий режим стосовно оподаткування відсотків та комісій лізингодавця податком на додану вартість при фінансовому лізингу; відсутність прийнятої податкової амортизації за лізинговими активами, що належать до основних засобів виробничого призначення; безпідставність сплати за міжнародного фінансового лізингу податку (15 %) на весь лізинговий платіж, що надходить нерезиденту; неможливість віднесення на валові витрати всіх коштів, що витрачаються на страхування лізингових активів тощо; неврегульованість на законодавчому рівні питань зі створення та ефективного функціонування інфраструктури лізингового ринку, зокрема бюро лізингових історій клієнтів, реєстрів обтяжень рухомого та нерухомого майна, механізмів страхування фінансових ризиків під час здійснення лізингових операцій тощо.

По-третє, стан нормативно-правової бази лізингу в Україні дає підстави стверджувати, що у вітчизняному законодавстві немає визначеної цілісної концепції лізингу, що призводить до суперечливості правового регулювання у сфері лізингових відносин, його нечіткості та відсутності уніфікованих норм, які відповідали б світовим тенденціям розвитку лізингового бізнесу.

З метою удосконалення механізмів здійснення операцій лізингу, усунення розбіжностей, існуючих у положеннях чинного цивільного, податкового, господарського законодавства, що регулює лізингову діяльність в Україні, та з метою створення необхідних умов для активнішого використання механізму лізингу в процесах оновлення і модернізації техніки і технологій вітчизняних підприємств, пропонуємо внести зміни до відповідних законодавчих актів, що наведено у табл.

Табл. 1. Пропоновані автором зміни до чинного законодавства України про лізинг

Законодавчий акт	Пропоновані зміни
Цивільний кодекс (ЦК) України	Уточнити визначення поняття фінансового лізингу, оскільки оперативний лізинг немає правових ознак, що давали б змогу би відмежувати його від поняття оренди (найму), визначеного у ч. 1 ст. 759 ЦК України.
	З'ясувати правомірність потенційних вимог лізингоотримувача щодо зменшення плати за користування предметом фінансового лізингу, якщо внаслідок обставин, за які він не відповідає (знищення або пошкодження), можливість використання предмета лізингу істотно зменшилася (п. 4 ст. 762 ЦК).
	Визначити роль та місце продавця (постачальника) предмета лізингу в операції фінансового лізингу та порядку взаємодії сторін лізингової операції.
	Скасувати імперативний характер норми ЦК щодо здійснення ремонту та обслуговування предмета лізингу виключно його продавцем (постачальником), що позбавляє лізингодавця додаткової можливості заохочення клієнтів через надання їм супровідних послуг.
	Чітко визначити момент переходу до лізингоотримувача ризиків, пов'язаних із предметом лізингу.
Господарський кодекс (ГК) України	Видалити норми ГК, які суперечать чинним нормам ЦК та ЗУ "Про фінансовий лізинг", серед них: - п. 1 ст. 292 ГК, що обмежує інвестування в предмет лізингу грошових коштів, отриманих лізингодавцем за банківськими чи бюджетними кредитами, облігаційними позиками тощо; - п. 2 ст. 292 ГК, що забороняє проведення операцій сублізингу; - ст. 351 ГК з метою розширення можливості участі банків у фінансуванні лізингових операцій.

Закон України "Про фінансовий лізинг" (Закон)	Уточнити визначення поняття фінансового лізингу та визначення ролі та місця продавця (постачальника) предмета лізингу (аналогічно нормам ЦК).
	Надати можливість передавати у фінансовий лізинг підприємства як єдині майнові комплекси, якщо до їх складу не входять об'єкти цивільних прав, що відповідно до Закону не можуть бути предметом лізингу.
	Обмежити надання в лізинг цінних паперів, майнових прав та об'єктів інтелектуальної власності.
	Уможливити передавання у фінансовий лізинг майна, що перебуває в державній чи комунальній власності та щодо якого немає заборони передачі в користування та/або володіння, яке може бути передано в лізинг лише за погодженням з органом, що здійснює управління цим майном відповідно до Закону та у порядку, встановленому Законом.
	Забезпечити більш надійний захист лізингодавця у разі ліквідації лізингоотримувача та у випадку несплати ним чергових лізингових платежів, зокрема запровадити механізм використання лізингодавцем судового припису для пришвидшеного повернення предмета лізингу в разі несплати лізингоотримувача.
Закон України "Про ПДВ"	Усунути обмеження Закону (п. 1 ст. 2) передавати у фінансовий лізинг лише майно, яке спеціально набувається лізингодавцем, що позбавляє останнього змоги передати це спеціально набуте майно у лізинг повторно – навіть у випадках, коли попередня лізингова угода була розірвана з вини лізингоотримувача.
	Врегулювати питання з оподаткування винагороди лізингодавця (процентів і комісій) за угодами фінансового лізингу.
Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств"	Сплачувати податок на додану вартість, зокрема за договорами міжнародного фінансового лізингу, за мірою нарахування або сплати лізингових платежів у частині компенсації частки вартості об'єкта фінансового лізингу, випродовж дії лізингової угоди, а не в момент передачі предмета лізингу.
	Передбачити можливість застосування пришвидшеної амортизації для переданих за угодою фінансового лізингу основних засобів третьої групи.
	Виключити визначення фінансового лізингу, або використати визначення, застосоване у Законі України "Про фінансовий лізинг".
	Відокремити винагороду лізингодавцю за угодою фінансового лізингу від процентів за користування кредитом.
Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг"	Запровадити оподаткування лізингодавця – нерезидента за угодою фінансового лізингу лише в частині винагороди, отриманої ним у складі лізингового платежу.
	Врегулювати питання віднесення на валові витрати платника податку платежів, пов'язаних із страхуванням предмета фінансового лізингу.
	Уточнити компетенції Держфінпослуг щодо обліку юридичних осіб, які не мають правового статусу фінансових установ, але надають окремі види фінансових послуг, зокрема з фінансового лізингу.

Реалізація запропонованих змін у законодавстві сприятиме здешевленню лізингових операцій для їх кінцевих користувачів – лізингоотримувачів, мінімізації ризиків учасників лізингових угод, збільшенню інвестиційних потоків для фінансування лізингових операцій, розвитку стабільного, прозорого та заснованого на конкурентних засадах ринку лізингу. Водночас визначальним на сучасному етапі антикризового розвитку лізингу є не лише комплексне доопрацювання в напрямі узгодження відповідних чинних законодавчих актів, внесення змін та доповнень до них, але й необхідність державного регулювання розвитку лізингових відносин в Україні. Кожному етапові розвитку лізингу притаманний свій комплексний набір методів та інструмен-

тів державного регулювання, який відрізняється залежно від внутрішніх умов і потреб країни, що змінюються. У кожному конкретному випадку, наприклад, у період необхідності антикризового управління економічними процесами, держава здійснює регулювання лізингових відносин з метою їх коригування в потрібному напрямі.

Політика держави щодо формування та розвитку ринку лізингу в Україні має бути спрямована на: дотримання учасниками ринку лізингу вимог чинного законодавства; дотримання єдиних підходів під час розроблення та реалізації політики щодо учасників ринку фінансових послуг загалом та забезпечення захисту прав учасників ринку лізингу зокрема; запобігання монополізації та створення умов для розвитку добросовісної конкуренції на ринку лізингу, забезпечення рівних можливостей для доступу на цей ринок усіх його учасників; створення умов для ефективної мобілізації та розміщення фінансових ресурсів учасників ринків фінансових послуг, зокрема лізингового, з урахуванням інтересів суспільства; забезпечення прозорості та відкритості вітчизняного ринку лізингу; зміцнення та динамічний розвиток вітчизняного ринку лізингу, підтримання довіри до нього та сприяння його інтеграції в європейський та світовий ринки лізингу.

Можливі форми та методи державного регулювання лізингової діяльності в Україні, які пропонує автор, наведено на рисунку.

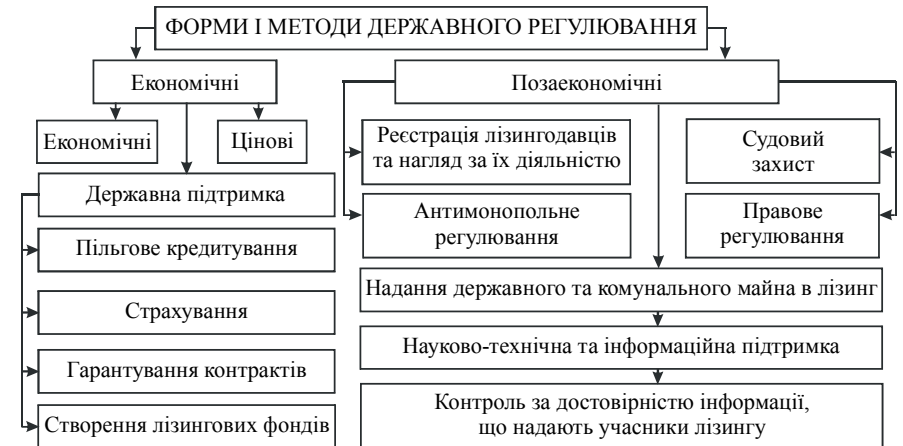

Рис. Форми і методи державного регулювання лізингової діяльності

Державне регулювання ринку лізингу повинно здійснюватися шляхом: ведення Державного реєстру фінансових та нефінансових установ, що здійснюють лізингову діяльність; розроблення та затвердження нормативно-правових актів, обов'язкових для виконання учасниками ринку лізингу, контролю за їх виконанням; здійснення контролю за достовірністю інформації, що надають учасники лізингу; нагляду за діяльністю лізингодавців; застосування уповноваженими державними органами адекватних заходів впливу.

Держава через використання механізмів стимулювання лізингової діяльності (податкові пільги, пришвидшену амортизацію тощо) може значно

зменшити бюджетні інвестиційні витрати, сприяти нарощуванню виробничого та експортного потенціалів країни, а також розвитку малого і середнього бізнесу, що, з огляду на необхідність подолання економічної кризи, є її безпосереднім завданням. Тому автор пропонує впровадити в практику лізингу розроблений ним перелік державних гарантій і пільг для його учасників та інших заходів їхньої державної підтримки, зокрема інвестиційно орієнтованої амортизаційної й податкової політики.

Стратегію ризик-менеджменту повинні використовувати лізингові компанії як складову частину їх фінансових стратегій. При цьому в процесі розроблення стратегії ризик-менеджменту необхідно: визначити максимально допустимий рівень для кожного окремого виду лізингу; виявити обмеження (ліміти), яких лізингова компанія повинна дотримуватися у процесі своєї діяльності, стежачи, щоб рівень ризику її операцій не перевищував допустимого; розробити такий механізм управління лізинговою компанією, який забезпечував би постійний контроль за поточним рівнем ризиків, дотриманням лімітів та їх адекватністю поточній ситуації; накреслити план заходів, які лізингова компанія повинна здійснити для нейтралізації наслідків при реалізації різноманітних видів ризиків у форс-мажорних обставинах.

Висновки. Аналіз стану нормативно-правової бази лізингу в Україні дає підстави стверджувати, що у вітчизняному законодавстві немає визначеної цілісної концепції лізингу, що призводить до суперечливості правового регулювання у сфері лізингових відносин, його нечіткості та відсутності уніфікованих норм, які відповідали б світовим тенденціям розвитку лізингового бізнесу. Тому розроблені автором пропозиції стосуються конкретних змін до лізингового законодавства, які необхідно внести з метою його вдосконалення і приведення у відповідність до сучасних умов функціонування ринку лізингу в Україні та міжнародного права.

Держава через використання механізмів стимулювання лізингової діяльності (податкові пільги, пришвидшена амортизація тощо) може значно зменшити бюджетні інвестиційні витрати, сприяти збільшенню виробничого й експортного потенціалу країни, а також розвитку малого і середнього підприємництва. Автор запропонував основні державні гарантії лізингової діяльності, систему пільг для учасників лізингового бізнесу та інші заходи його державної підтримки в сучасних умовах розвитку лізингу в Україні, зокрема запровадження інвестиційно орієнтованої амортизаційної та податкової політики.

В умовах кризи, коли фінансові ризики та ризики несплати лізингових платежів різко посилюються, існуючі підходи до управління ризиками в лізингових компаніях потребують істотного перегляду. Необхідним стає перехід до сучасної системи ризик-менеджменту, яка дасть змогу убезпечити лізингодавців не лише від негативних наслідків кризи, але й попередити прийняття ними необґрунтованих, з огляду на ризики, управлінських рішень, що впливатимуть на їх посткризові перспективи.

Література

1. Внукова Н.М. Оцінка можливостей розвитку фінансового лізингу в Україні / Н.М. Внукова, О.С. Бадзим, В.А. Череватенко // Актуальні проблеми економіки : наук. екон. журнал. – 2005. – № 9. – С. 49-57.

2. Дорофеева О.В. Оптимізація джерел фінансування лізингових проектів / О.В. Дорофеева // Актуальні проблеми економіки : наук. екон. журнал. – 2005. – № 8. – С. 34-39.

3. Кисилева Е.А. Анализ методов расчета лизинговых платежей в сделках финансового лизинга / Е.А. Кисилева // Экономика промышленности : сб. научн. тр. – Донецк : ИЭП НАНУ. – 2006. – № 2. – С. 218-229.

Перетятко Л.А., Бугиль С.Я. Законодательные условия и меры государственной поддержки развития лизингового бизнеса в кризисный и посткризисный периоды

Проведен анализ лизингового законодательства в нашей стране, разработаны предложения по совершенствованию механизмов осуществления операций лизинга, внесения изменений в соответствующие законодательные акты. Обоснованы направления государственного регулирования рынка лизинга в кризисный и посткризисный периоды.

Ключевые слова: лизинг, бизнес, государственная поддержка, развитие, законодательство.

Peretyatko L.A., Bugil S.Ya. Legal environment and government support the development of the leasing business in crisis and post crisis periods.

This article provides an analysis of leasing legislation in our country, developed proposals to improve mechanisms for leasing transactions, amendments to relevant legislation. The ways of government regulation of the leasing market in crisis and post-crisis periods.

Keywords: leasing, business, government support, development, legislation.

УДК 332.133.6 (33+504)

Викл. О.М. Попівняк –

Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка

ПРОГНОЗУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

Досліджено джерела фінансового забезпечення депресивних територій, розроблено модель впливу деяких основних факторів на обсяги податкових надходжень та доходів місцевих бюджетів.

Ключові слова: фінансове забезпечення, фінансові ресурси, депресивна територія, податки.

Постановка проблеми. В умовах формування нової системи управління ринковою економікою особливе значення має створення важелів і стимулів для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами на регіональному і місцевому рівнях. Чимала частина проблем пов'язана з точністю прогнозів їх доходної частини. Практика показує, що існуючі методи і підходи прогнозування надходження фінансових ресурсів до державного бюджету не гарантують достатньою мірою об'єктивного прогнозування майбутніх надходжень у місцеві та регіональні бюджети, які пов'язані з високим рівнем невизначеності, що призводить до ухвалення невірних управлінських і фінансових рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми у сфері прогнозування наповнення доходної частини місцевих бюджетів депресивних територій здійснювало багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Окремі аспекти цієї проблеми відображено в працях С. Каламбета, В. Кравченка, О. Сидорця, С. Павлова, І. Горського, Н. Кашиної, А. Коломійця, А. Паскачова, І. Пероненко, М. Шалюхіної та ін.